

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»

Л. О. Назаренко

**ІДЕНТИФІКАЦІЯ
ТА ФАЛЬСИФІКАЦІЯ
ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ:
СЛАЙД-КУРС**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ – 2014

УДК 338.439.02:366.48(075.8)

ББК 36-9я73

Н 19

*Рекомендовано до друку
на засіданні Вченої ради Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
(протокол № 4 від 18 квітня 2012 року.)*

Рецензенти:

С. Л. Войтенко, доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувач кафедри розведення та генетики сільськогосподарських тварин Полтавської державної аграрної академії;

В. В. Дятлов, доктор технічних наук, професор кафедри товарознавства та експертизи продовольчих товарів Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського;

В. П. Рибалко, доктор сільськогосподарських наук, професор кафедри технології виробництва продуктів тваринництва Полтавської державної аграрної академії, академік УААН.

Автор:

Л. О. Назаренко, кандидат технічних наук, доцент кафедри товарознавства продовольчих товарів ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Назаренко Л. О. Ідентифікація та фальсифікація продовольчих товарів: Н 19 слайд-курс: [текст] : навч. посіб. / Л. О. Назаренко – К. : «Центр учбової літератури», 2014. – 248 с.

ISBN 978-617-673-290-7

Навчальний посібник з дисципліни „Ідентифікація та фальсифікація продовольчих товарів: слайд курс” присвячений вивченню основ, правил проведення ідентифікації з метою виявлення фальсифікації продовольчих товарів. Зміст навчального посібника відповідає програмі дисципліни і розкриває наступні питання: основи ідентифікації та фальсифікації продовольчих товарів, характеристика видів ідентифікації та фальсифікації, методів проведення ідентифікації і виявлення фальсифікації окремих груп продовольчих товарів. З метою контролю знань студентів запропоновані питання за темами дисципліни.

Навчальний посібник „Ідентифікація та фальсифікація продовольчих товарів: слайд-курс” рекомендовано для студентів товарознавчих спеціальностей вищих навчальних закладів III–IV рівня акредитації.

УДК 338.439.02:366.48(075.8)

ББК 36-9я73

ISBN 978-617-673-290-7

© Назаренко Л. О., 2014.
© «Видавництво «Центр учбової літератури», 2014.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
Тема 1. СУТНІСТЬ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ОЦІНКА ВІДПОВІДНОСТІ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ. ВИДИ, ЗАСОБИ, СПОСОБИ І МЕТОДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ	9
1.1. Поняття, мета, завдання та функції ідентифікації	9
1.2. Ідентифікаційна експертиза. Ідентифікація як складова сертифікації продукції	14
1.3. Види ідентифікації та їх характеристика	18
1.4. Об'єкти, суб'єкти, засоби та критерії ідентифікації	19
1.5. Характеристика способів ідентифікації. Методи проведення ідентифікації продовольчих товарів	21
Тема 2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ	24
2.1. Організаційне, технічне та інформаційне забезпечення ідентифікації товарів. Види, форми, засоби та вимоги до товарної інформації	25
2.2. Маркування товарів: функції, вимоги, структура, види та їх характеристика	27
2.3. Інформаційні знаки: класифікація та характеристика видів	29
2.4. Технічні документи: види та їх характеристика	33
Тема 3. СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА НАСЛІДКИ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ	36
3.1. Історичний огляд фальсифікації продовольчих товарів	36
3.2. Сутність, поняття, об'єкти фальсифікації	38
3.3. Види та засоби фальсифікації, їх характеристика	39
3.4. Наслідки виробництва, реалізації та використання фальсифікованих продуктів	45
Тема 4. ЗАХОДИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ	47
4.1. Державне регулювання належної якості та безпечності харчових продуктів. Правові аспекти та заходи попередження фальсифікації	47
4.2. Класифікація методів визначення фальсифікації товарів	49
4.3. Світова практика щодо контролю та поліпшення якості харчових продуктів	49
4.4. Сучасне пакування – засіб боротьби із фальсифікацією	52
4.5. Способи захисту продовольчих товарів від фальсифікації	53

Тема 5. СПОСОБИ І МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ЗЕРНОБОРОШ- НЯНИХ ТОВАРІВ	54
5.1. Ідентифікаційні ознаки зерноборошняних товарів	55
5.2. Особливості фальсифікації зерноборошняних товарів	58
5.3. Методи проведення ідентифікації та визначення фальси- фікації зерноборошняних товарів	61
Тема 6. СПОСОБИ І МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ КОНДИТЕРСЬКИХ ТОВАРІВ	67
6.1. Ідентифікаційні ознаки цукру, меду, крохмалю і конди- терських виробів	67
6.2. Особливості фальсифікації цукру, меду, крохмалю і кон- дитерських виробів	70
6.3. Методи проведення ідентифікації та визначення фальси- фікації цукру, меду, крохмалю і кондитерських виробів.	71
Тема 7. СПОСОБИ І МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ФРУКТОВО- ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ	81
7.1. Ідентифікаційні ознаки свіжих плодів та овочів і продук- тів їх переробки	81
7.2. Особливості фальсифікації свіжих плодів та овочів і про- дуктів їх переробки	89
7.3. Методи проведення ідентифікації та визначення фальси- фікації свіжих плодів та овочів і продуктів їх переробки	91
Тема 8. СПОСОБИ І МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ СМАКОВИХ ТО- ВАРІВ	94
8.1. Ідентифікаційні ознаки смакових товарів	95
8.2. Особливості фальсифікації смакових товарів.	100
8.3. Методи проведення ідентифікації та визначення фальси- фікації смакових товарів	108
Тема 9. СПОСОБИ І МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ МОЛОКА ТА МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ.	123
9.1. Ідентифікаційні ознаки молока та молочних продуктів	123
9.2. Особливості фальсифікації молока та молочних продуктів	126

9.3. Методи проведення ідентифікації та визначення фальсифікації молока та молочних продуктів	129
Тема 10. СПОСОБИ І МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ХАРЧОВИХ ЖИРІВ	144
10.1. Ідентифікаційні ознаки харчових жирів	144
10.2. Особливості фальсифікації харчових жирів	147
10.3. Методи проведення ідентифікації та визначення фальсифікації харчових жирів	151
Тема 11. СПОСОБИ І МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ М'ЯСА І М'ЯСНИХ ТОВАРІВ	159
11.1. Ідентифікаційні ознаки м'яса і м'ясних товарів	159
11.2. Особливості фальсифікації м'яса і м'ясних товарів	164
11.3. Методи проведення ідентифікації та визначення фальсифікації м'яса і м'ясних товарів	170
Тема 12. СПОСОБИ І МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ РИБИ І РИБНИХ ТОВАРІВ	190
12.1. Ідентифікаційні ознаки риби і рибних товарів	191
12.2. Особливості фальсифікації риби і рибних товарів	200
12.3. Методи проведення ідентифікації та визначення фальсифікації риби і рибних товарів	204
Тема 13. СПОСОБИ І МЕТОДИ ПРОВЕДЕННЯ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ЯЄЦЬ І ЯЄЧНИХ ТОВАРІВ, ХАРЧОВИХ КОНЦЕНТРАТІВ	214
13.1. Ідентифікаційні ознаки яєць і яєчних продуктів	214
13.2. Фальсифікація яєць і яєчних продуктів та методи її визначення	216
13.3. Ідентифікація та фальсифікація харчових концентратів. Методи проведення ідентифікації та визначення фальсифікації.	221
ГЛОСАРІЙ	231
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.	236

ВСТУП

Умови ринкової економіки стимулюють розвиток виробництва багатьох видів товарів і, відповідно, зростання вимог до їх конкурентоспроможності. Україна відкрила свої ринки і для імпортних товарів, внаслідок чого суттєво оновився асортимент.

За умов товарного достатку споживачу необхідно дати якомога більше інформації, щоб він міг правильно ідентифікувати товар і купити саме той, який найбільшою мірою задовольнить його потреби. У зв'язку з цим питання захисту споживачів від неякісних, фальсифікованих, а іноді явно небезпечних товарів, є актуальними.

Тому основою професійної діяльності сучасного спеціаліста з товарознавства та експертизи товарів є експертні дослідження. Сучасний товарознавець повинен орієнтуватися в величезній кількості товарів, що надходять на ринок України, знати їх основні властивості та вміти правильно ідентифікувати.

Фальсифікація товарів існує давно, але на сучасному етапі вона більш складна. В Україні підробляють і продають продукцію відомих вітчизняних та закордонних фірм, що потребує сучасних методів для їх виявлення. В результаті фальсифікації під час виготовлення, реалізації і використання фальсифікованих товарів наслідки для різних суб'єктів ринкових відносин різні: економічні, шкода здоров'ю, моральні збитки.

Для припинення незаконної діяльності фальсифікаторів необхідний постійний контроль за якістю товару, що реалізується, починаючи від сировини, напівфабрикатів і закінчуючи готовою продукцією. Однією із найважливіших складових є початкова класифікація продовольчих товарів, які піддають ідентифікації.

Дисципліна «Ідентифікація та фальсифікація продовольчих товарів» відіграє важливу роль у підготовці висококваліфікованих спеціалістів, саме вони не повинні допускати дефектні, недоброякісні, фальсифіковані та небезпечні товари до реалізації.

Вивчення дисципліни «Ідентифікація та фальсифікація продовольчих товарів» ґрунтується на дисциплінах, передбачених навчальними планами: «Теоретичні основи товарознавства», «Сенсорний аналіз», «Товарознавство продовольчих товарів», «Засоби контролю якості», «Методи контролю якості товарів», «Експертиза продовольчих товарів».

Програма курсу відповідає структурно-логічній схемі підготовки фахівців.

Основною метою дисципліни є придбання теоретичних знань, практичного уміння і навичок в проведенні ідентифікації, способів і методів виявлення фальсифікації продовольчих товарів.

В задачі цієї дисципліни входить:

- вивчення методологічних аспектів ідентифікації продовольчих товарів;
- вивчення правил проведення ідентифікації продовольчих товарів;
- вивчення методологічних аспектів фальсифікації продовольчих товарів;
- вивчення способів і методів виявлення фальсифікації продовольчих товарів.

При вивченні цієї дисципліни слухачі одержують знання, уміння та навички.

Опанувавши цю дисципліну студент повинний:

знати методологічні аспекти ідентифікації та фальсифікації продовольчих товарів; правила проведення ідентифікації; способи і методи виявлення фальсифікації продовольчих товарів;

вміти проводити ідентифікацію продовольчих товарів з метою виявлення фальсифікації; володіти методами виявлення фальсифікації продовольчих товарів.

В основу створення навчального посібника з ідентифікації та фальсифікації продовольчих товарів покладена можливість подання матеріалу у вигляді презентацій слайдів, що дозволить активізувати роботу студентів, акцентувати їх увагу на найважливіших моментах дисципліни.

В навчальному посібнику представлена вступна та основна частини, глосарій, список рекомендованої літератури. В основній частині міститься інформація про поняття, мету і завдання ідентифікації та фальсифікації продовольчих товарів; їх роль і функції; інформаційні засоби ідентифікації; ідентифікаційні ознаки, способи фальсифікації продовольчих товарів; особливості проведення ідентифікації та виявлення фальсифікації окремих груп продовольчих товарів (зерноборо-

шняні товари; крохмаль, цукор, мед, кондитерські вироби; свіжі та перероблені плоди і овочі; смакові товари; молочні продукти; харчові жири; м'ясні та рибні товари; яйця та яечні товари; харчові концентрати). Зміст основної частини, викладений у вигляді слайдів, що дозволить зменшити навантаження і зосередитись на основних проблемах дисципліни для покращення засвоєння студентами необхідної інформації.

Набуті під час вивчення дисципліни “Ідентифікація та фальсифікація продовольчих товарів” знання, вміння і навички можуть бути використані в практичній діяльності майбутніх фахівців, дозволять вирішувати питання забезпечення населення продовольчими товарами вітчизняного і закордонного виробництва високої якості.

Навчальний посібник підготовлено згідно з програмою дисципліни “Ідентифікація та фальсифікація продовольчих товарів” для студентів товарознавчих спеціальностей, затвердженою у 2011 р. Вченою радою ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».